

tabudöntési vágyakkal. A mértékét vesztett cselekvő üdvözöl minden érvelést, ami a korlátokat rombolja vagy teszi nevetségessé. De amíg a baloldali szavazó ezt várja, addig a konzervatív biztosan nem. A gátlástalanság biztosan nem konzervatív erény – míg a jó modor az –, és főleg nem konzervatív politikai erény, még ha az új jobboldal, az *alt right* vagy a konzervatív forradalmárok időnként úgy is beszélnek, írnak, mintha semmilyen mérce, mérték nem lenne.

Mivel a konzervatívok számításba veszik az áteredő bűn hatásait és emiatt az emberi tudást korlátozottan és esendőnek tartják, az embereket pedig önszeretőnek és konfliktusra hajlónak, megbízhatatlannak, elviselhetetlennek és állhatatlannak, ezért a ma realistának nevezett gondolkodás felé hajlanak. Azonban e realizmus értelme nem az, hogy felmentsék vele a politikai cselekvőket! A balliberálisok hivalkodó moralizálásának elutasítása nem azért történik, hogy a konzervatívokat immorális viselkedésre vagy gesztusokra buzdítsák, vagy az ilyen tetteiket megvédjék. Pont ellenkezőleg, a konzervatívok realista emberképből eredő következtetése ezzel ellentétes: ha az ember esendő, akkor szükséges elé gátakat szabni, sem az embert általában, sem a politikusokat nem akarja felszabadítani, mivel bármennyire is csábító az ígélet és bármilyen kiváló mozgósító potenciálja van, azért túl sok baj eredhet a felszabadításból. Legyenek csak korlátozva az emberek, erkölcsileg, intézményesen és egyéb módokon. Ez a mértékletesség értelme és nem az esetleges gyávaság igazolása.

A konzervatív másik következtetése a normakimutatás. Mert bár esendőnek látja az embereket, azt is tudja róluk, hogy az ember minden esendősege ellenére elvárja másoktól a normakövetést, és bünteti a normasértőket. Igen, az ember képmutató. De pontosan emiatt az elvárás miatt a demokráciában a konzervatívoknak, mint mindenki másnak, „tisztességesnek kell látszania”. A demokrácia politikusa képmutató, mivel számít az emberek véleménye.

A politikában és környékén mozgók zömére a legkevésbé sem jellemző a hivatástudat, amiről Max Weber írt. Vannak politikai kisvállalkozók, *start-upok* – nagyrésztük elhal, ezek politikai tetemeivel tele az internet – és vannak politikai nagyvállalatok, sőt nemzetközi cégek is. Nyilván más személyiség vonzódik az egyik vagy a másik típushoz. A sikeres gazdasági vállalkozások esetében ritka a nem személyes és nem nagyon jól megfogható előnyökért, hanem egy személytelen célért végzett tevékenység. Igaz ez a nemzetközi politikai nagyvállalkozásokat a helyi politikai *proxy*-háborúban képviselő kicsi, mozgékony szervezetekre is, amiket ma NGO-nak vagy „civilnek” neveznek.

A sikeres nagyüzemek, a politikai bürokrácia alkatrészei Weber szerint fegyelmeltettek, azonban inkább gyávák: de a politikában, csakúgy, mint a háborúban vagy a gazdaságban, a gyávaság nem erény, és belátható időn belül hatékonysági problémákhoz vezet. A politikai bátorság nem igényli, hogy valaki egy szál karddal rohanjon neki a tankoknak, csupán döntéseket igényel, és a döntés következményei *ab ovo* kétéseleyesek. Aki nem hoz döntéseket és/vagy nem kezdeményez, azt nem lehet felelősségre vonni az esetleges kudarcokért. A kezdeményezés hiánya, a döntések halogatása miatt a politikai nagyvállalkozások csak nagyon lassan, késve válaszolnak a problémákra, a sok kis gerilla akciójára. Mire eljut a probléma ahhoz, aki mer dönteni, és mire eszébe jut – ha eszébe jut – valami megfelelő megoldás, politikai válasz, addigra a gerilla sikere után már vissza is vonult, és a nagyvállalkozás legfeljebb a tengert korbácsoltathatja meg dühében, mint egykor Xerxész.

Végezetül, olyan *kontraszelekción* spirál indul el a győzelem másnapján minden politikai csoportban, hogy tapintható az elbutulás. Az alkalmasság helyett a megbízhatóság és/vagy az engedelmesség lesz a fő válogatási kritérium. Előbb-utóbb ez a kontraszelekción eljut a politikai vezetéshez is, és ekkor a vezetők elkezdnek bődületes marhaságokat mondani és tenni. ■

ELŐRE A MÚLTBA

EGY MÉRNÖK ÚTIBESZÁMOLÓJA A BOLSEVIKOK FÖLDJÉRŐL

H A M M E R S T E I N J U D I T

Oroszországot szerte a világon mindig is a különösség, a titokzatosság aurája vette körül. Nemcsak megközelíteni volt nehézkes, de ismereteket sem volt egyszerű beszerezni róla. Ez a bolsevik forradalmat követően sem volt másképp, sőt az egymásnak ellentmondó hírek, híresztelések sokszor még inkább sűrű, áthatolhatatlan ködbe burkolták az országot. A tájékozódás nehézségeinek, a hírek ellentmondásosságának a bolsevik állam iránt érdeklődők, köztük az országba látogató magyarok is, rendre hangot adtak. Nagy Lajos például, még az 1934-es kiutazását megelőzően, szarkasztikus hangvételű írást tett közzé a jelenségről.¹ Márai Sándor – aki egyébiránt sohasem járt a szovjet államban, ám az oroszok iránt szenvedélyes érdeklődést tanúsított – nem kevésbé vitriolos publicisztikáiban a tisztánlátás gyakorlati lehetetlenségére hívta fel a figyelmet. Lenin egyre súlyosbodó állapota kapcsán 1922-ben *Moszkvai hírek* című írásában hasonlóképpen fakad ki, mint egy másik magyar utazó, az 1920-ban Szovjet-Oroszországba látogató Arthur Holitscher:² „Moszkva ma a világ Pekingje; az elzárt, titokzatos város, melyről mindenki hazudik. Öt éve hazudnak róla kapitalista és bolsevista sajtó vállaltva, sok lelkesedéssel. [...] A hazugság-kazal a világ papirlepedőiből ölesre nőtt az anyaváros Moszkva felett; s kik arra fordított szemekkel figyelik hónapok óta a világ ott lejátszódó egyik legvégzetesebb némajátékát, Lenin napról napra húzódo, lassú fegyverletételét: azokra a hírekre vannak utalva, amit néhány kényszeredett vagy önkéntes menekült hoz szubjektív tarsolyában magával.”³

SZOVJET TERRA INCOGNITA

A tájékozódáshoz fogódzót az orosz irodalmi alkotások mellett az országba látogatók beszámolóit kínálták. Az útleírások közvetlen, személyes élményeken alapultak, épp ezért jóval hitelesebb, izgalmasabb benyomást keltenek, mint a lapokban megjelenő hosszabb-rövidebb híradások.

Az 1920-as évek derekán külföldiek tollából több kötet is napvilágot látott Magyarországon, köztük a belga filológus, Charles Saroléa beszámolója

1 Nagy Lajos 1934-ben Illyés Gyulával együtt a szovjet írószövetség meghívásának eleget téve utazhatott el a Szovjetunióba. Élményeinek *Tízezerkilométer Szovjetország földjén* című útirajzában állított emléket. Az utazást megelőzően a Szovjetunióról szóló híradások ellentmondásosságának, az országgal szembeni „rágalomhadjáratnak” az 1931-ben megjelent *Bérház* című novelláskötet záródarabjaként *Anyá* címmel szentelt külön írást. (Vö. jelen szerzőtől: Vörös begóniák – Nagyiványi Zoltán utazásai 1914 és 1932 között. *Kommentár*, 2019/4. 31–38. – a Szerk.)

2 A magyar földön született, német nyelven alkotó Arthur Holitscher először 1920-ban járt Szovjet-Oroszországban. Élményeiről útirajzot tett közzé *Drei Monate in Sowjet-Rußland* címmel. (S. Fischer Verlag, Berlin, 1921.)

3 MÁRAI Sándor: *Moszkvai hírek* (1922. február 17.) = *Japán kert*. I. vál. GYÜRE Lajos, Madách-Posonium, Pozsony, 2004. 76–77.

POPPER JÓZSEF
A MAI SZOVJET-
OROSZORSZÁG

VILÁGIRODALOM-KIADÁS